

Sygn. akt I Ns 257/15

POSTANOWIENIE WSTĘPNE

Dnia 28 października 2016 roku

Sąd Rejonowy w Nowym Dworze Mazowieckim Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSR Marta Izmańłowicz-Góralaska

Protokolant: Agnieszka Żmijewska

po rozpoznaniu w dniu 28 października 2016 roku w Nowym Dworze Mazowieckim

na rozprawie

sprawy z wniosku M. R.

z udziałem A. Z.

o podział majątku wspólnego

ustala, że w skład majątku wspólnego stron wchodzi własność nieruchomości gruntowej o nr ewidencyjnym (...) o powierzchni 540 m⁽²⁾, położona w P., gmina C. obręb (...), dla której Sąd Rejonowy w N. prowadzi księgę wieczystą o nr (...).

Sygn. akt I Ns 257/15

UZASADNIENIE

postanowienia wstępnego Sądu Rejonowego w Nowym Dworze Mazowieckim

z dnia 28 października 2016 roku

Stanowiska stron.

Wnioskodawczyni M. R. we wniosku z dnia 11 maja 2015 roku (data nadania), reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, domagała się ustalenia, że w skład majątku wspólnego jej oraz jej byłego małżonka nie wchodzi nieruchomość gruntowa położona w P., gminie C., stanowiąca działkę ewidencyjną o numerze (...) o powierzchni 540 m², dla której Sąd Rejonowy w N. prowadzi księgę wieczystą o numerze (...).

W uzasadnieniu wskazała, że pomimo, iż ww. nieruchomość została nabyta w trakcie związku małżeńskiego, to z uwagi na fakt, że środki przeznaczone na jej zakup pochodziły w całości z jej majątku osobistego, nie weszła ona do majątku wspólnego stron, a na zasadzie surogacji, do jej majątku osobistego. Mocą zasady z art. 191 k.c. los nieruchomości gruntowej podzielił również posadowiony na niej dom.

Uczestnik A. Z., również reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika wniósł o ustalenie, że ww. składniki majątku wchodzi w skład majątku wspólnego stron. Zakwestionował okoliczność, że środki przeznaczone na zakup nieruchomości pochodziły wyłącznie z majątku osobistego wnioskodawczyni, a ponadto podniósł, że wnioskodawczyni zasadę surogacji wyłączyła oświadczając przed notariuszem, że nieruchomość nabywa za środki pochodzące z majątku dorobkowego do majątku wspólnego.

Stan faktyczny.

W zakresie, w jakim legł on u podstaw niniejszego rozstrzygnięcia, był bezsporny. Bezsporne było, że:

1. strony zawarły związek małżeński 14 czerwca 2003 roku, a rozwiodły się 13 lutego 2008 roku (data uprawomocnienia się wyroku rozwodowego);
2. strony nie zawierały umów majątkowych małżeńskich;
3. 30 listopada 2004 roku strony oraz B. i S. małżonkowie S. nabyli na współwłasność w udziałach po 1/2, w drodze warunkowej umowy sprzedaży, nieruchomości niezabudowaną położoną w P., stanowiącą działkę ewidencyjną nr (...) o powierzchni 0,11 ha wraz z udziałem w wysokości 1/5 w nieruchomości, stanowiącej działkę ewidencyjną o numerze (...) o powierzchni 0,12 ha, stanowiącej drogę, oświadczając, że nabycie następuje za fundusze z dorobku na zasadach wspólności ustawowej (§ 2 tego aktu);
4. 20 grudnia 2004 roku B. S. i M. Z. (z d. R.) stanęły do aktu notarialnego przeniesienia własności ww. nieruchomości oświadczając, że nieruchomości nabywają za fundusze z dorobku: B. S. z mężem S. na zasadach wspólności ustawowej oraz M. Z. z mężem A. Z. na zasadach wspólności ustawowej i wyrażają na powyższe zgodę (§ 2 tego aktu);
5. umową z 8 grudnia 2014 roku, zawartą w formie aktu notarialnego, B. i S. małżonkowie S. oraz M. R. i A. Z. dokonali częściowego zniesienia współwłasności ww. nieruchomości w ten sposób, że powstała w wyniku podziału działkę nr (...) o powierzchni 540 m², nabyli na współwłasność A. Z. w 1/2 części i M. R. w 1/2 części a działkę (...) o powierzchni 540 m² nabyli na własność na zasadach wspólności ustawowej B. i S. małżonkowie S. (§ 2 tego aktu);

Celem wyeliminowania jakichkolwiek wątpliwości co do treści i znaczenia dokonanych przez strony czynności prawnych Sąd dopuścił dowody z przesłuchania świadków – notariuszy sporządzających ww. akty notarialne. Wiarygodność, a zatem i moc dowodowa tych zeznań nie budziła wątpliwości Sądu, nie była również kwestionowana przez strony postępowania. Zeznania te rozwiały jakiegokolwiek wątpliwości co do znaczenia podjętych przez strony czynności prawnych opisanych w punktach 3, 4 i 5, w szczególności budzącą początkowo wątpliwości Sądu możliwość interpretacji umowy z dnia 8 grudnia 2014 roku częściowego zniesienia współwłasności, również jako umowy o podział majątku stron. Z treści tej umowy oraz zeznań notariusz G. M. jednoznacznie wynika, że w jej wyniku dotychczasowi współwłaściciele nieruchomości, stanowiącej działkę ewidencyjną o numerze (...), tj, małżonkowie S. i byli małżonkowie Z. dokonali jej podziału według dotychczasowego stanu faktycznego użytkowania, poprzez wyodrębnienie działek o numerach (...). Strony nie dokonały wówczas podziału majątku wspólnego.

Stan prawny.

1. Na podstawie art. 567 § 3 k.p.c. do postępowania o podział majątku po ustaniu wspólności majątkowej pomiędzy małżonkami stosuje się przepisy o dziale spadku. Zgodnie z art. 685 k.p.c. m.in. w razie sporu o to czy pewien przedmiot należy do spadku, sąd spadku może wydać postanowienie wstępne. Ponieważ w niniejszej sprawie oś sporu dotyczy przynależności do majątku wspólnego stron nieruchomości objętej wnioskiem, Sąd na podstawie art. 685 w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. orzekł w tym zakresie postanowieniem wstępnym.
2. W dacie powstania pomiędzy stronami wspólności majątkowej (w dacie zawarcia związku małżeńskiego) obowiązywał kodeks rodzinny i opiekuńczy w pierwotnym brzmieniu. W dniu 19 lipca 2004 roku została opublikowana ustawa z dnia 17 czerwca 2004 roku, zmieniająca m.in. regulacje dotyczące stosunków majątkowych małżeńskich. Zasadniczo weszła ona w życie po upływie 6 miesięcy od jej opublikowania, a zatem 19 stycznia 2005 r. (art. 6 ustawy z dn. 17.06.2004r. o zmianie ustawy – kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw Dz.U nr 162, poz. 1691, dalej jako ustawa zmieniająca). Mocą art. 5 ust. 2 ustawy zmieniającej jeżeli w chwili jej wejścia w życie stosunki majątkowe małżonków podlegały wspólności ustawowej, składniki majątkowe istniejące w tym dniu zalicza się do majątku wspólnego albo do majątków osobistych, stosownie do przepisów ustawy. Przy czym zgodnie z art. 5 ust. 5 pkt 1 ustawy zmieniającej dla oceny skutków czynności zobowiązujących lub rozporządzających małżonków oraz ich odpowiedzialności za zobowiązania sprzed dnia wejścia w życie ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Wprawdzie poszczególne dokonywane przez strony czynności prawne, mające za przedmiot sporną nieruchomości, dokonywane były na gruncie różnych przepisów, to ich zmiana pozostała bez wpływu dla rozstrzygnięcia, bowiem w zakresie zasad, na jakich opiera się surogacja majątkowa, stan prawny pozostał niezmieniony (zmienił się jedynie przedmiotowy zakres stosowania tej zasady).

3. Zarówno na gruncie art. 33 pkt 10 k.r.o, jak i art. 33 pkt 3 k.r.o. w brzmieniu sprzed nowelizacji, zasada surogacji polega na tym, że zaliczeniu do majątku osobistego każdego z małżonków podlegają przedmioty nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej w zamian za przedmioty, które stanowiły majątek osobisty tego z małżonków. Dotyczy to w szczególności przedmiotów majątkowych nabytych przed powstaniem wspólności majątkowej. Warunkiem zastosowania tej zasady jest tożsamość zdarzenia powodującego wyjście jednego składnika majątkowego z majątku osobistego i wejście w to miejsce innego składnika oraz ekonomiczna równowartość obu przedmiotów (tak trafnie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12.05.2000r. w sprawie V CKN 50/00 i postanowieniu z dn. 02.03.2012r. w sprawie II CSK 363/11). Dopuszczalna jest przy tym zarówno surogacja bezpośrednia, tj. taka gdy jeden przedmiot majątkowy zastępuje drugi, jak i surogacja pośrednia kiedy nabycie „nowego” składnika majątkowego następuje w zamian za środki finansowe uzyskane za przedmiot dotychczasowy. W literaturze rozróżnia się surogację przedmiotową, kiedy nabycie danego przedmiotu majątkowego następuje wyłącznie ze środków pochodzących z majątku osobistego jednego z małżonków oraz surogację wartościową kiedy dany przedmiot nabywany jest za środki pochodzące zarówno z majątku osobistego jednego z małżonków jak i z majątku wspólnego (tak m.in. Krystyna Skiepmo w Komentarzu do spraw o podział majątku wspólnego małżonków pod red. Jacka Ignaczewskiego, wyd. przez Wolters Kluwer w 2015r., s. 220).

4. W niniejszej sprawie Sąd nie badał skąd pochodziły środki przeznaczone na nabycie spornej nieruchomości, gdyż wnioskodawczyni poprzez złożone przez siebie oświadczenia woli uchyliła skutki surogacji.

5. Najtrafniejszej oceny tego rodzaju sytuacji dokonał Sąd Okręgowy w Białymstoku w uzasadnieniu do postanowienia z dnia 4 lutego 2011 roku w sprawie II Ca 23/11. Ponieważ stan faktyczny tej sprawy jest niemal identyczny jak w sprawie niniejszej, a stanowisko Sądu Okręgowego trafne i wyłożone w sposób bardzo przejrzysty warto zacytować obszerny fragment tego uzasadnienia:

„Skutek surogacji następuje z mocy samego prawa. Nabycie w drodze surogacji nie wymaga zatem ujawnienia w treści czynności prawnej. Do jego osiągnięcia nie jest w szczególności potrzebne oświadczenie woli małżonków.

Działanie surogacji może być jednak zmodyfikowane wolą małżonka, na którego rzecz surogacja ma nastąpić. Mianowicie, małżonek ten może postanowić, że nabyty przedmiot wejdzie w skład majątku wspólnego. Wola uchylenia surogacji musi być wyrażona w tej samej czynności prawnej, przez którą nastąpiło nabycie danego przedmiotu majątkowego.

W niniejszej sprawie miała miejsce właśnie taka sytuacja. Uczestniczka postępowania oświadczyła bowiem, że nabywa nieruchomości [...] do majątku wspólnego jej i [małżonka] To oświadczenie woli uczestniczka postępowania wyraziła przy tym w umowie nabycia przedmiotowej nieruchomości. Bez znaczenia są przy tym wskazane przez uczestniczkę postępowania motywy, jakimi kierowała się składając to oświadczenie woli. Przyczyn tych nie sposób bowiem uznać za jakąkolwiek wadę oświadczenia woli.

Uznać zatem należy, iż uczestniczka postępowania swoją wolą wyrażoną w umowie nabycia nieruchomości [...] uchyliła skutek surogacji rzeczowej i tym samym przedmiot tej umowy zamiast do jej majątku osobistego wszedł do majątku wspólnego.

Uchylenie skutku surogacji rzeczowej wolą jednego z małżonków nie oznacza jednak, że małżonek taki nie może żądać zwrotu środków wyłożonych z jego majątku osobistego. Małżonek ten uzyskuje bowiem jednocześnie w momencie uchylenia surogacji rzeczowej roszczenie o zwrot wydatków i nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny (art. 45 k.r.o.). Roszczenie to może być dochodzone po ustaniu wspólności majątkowej i to bez względu na to, czy małżonek zastrzegł sobie zwrot wyłożonych z majątku osobistego środków, czy też tego nie uczynił. Nie ma jednak przeszkód, aby

wolą tego małżonka wyłączyć także takie skutki surogacji. Musi to jednak wynikać z wyraźnego lub dorozumianego oświadczenia woli tego małżonka (tak też: System prawa rodzinnego i opiekuńczego pod red. J. St. Piątkowskiego, W-wa 1985r., str. 381 i Seweryn Szer w glosie do uchwały SN z 13.11.1962r., III CO 2/62, OSP 1963, poz. 238).”

6. W niniejszej sprawie wnioskodawczyni stając do aktów notarialnych w dniu 30 listopada 2004 roku i 20 grudnia 2004 roku złożyła dwojakiego rodzaju oświadczenia: oświadczenie wiedzy dotyczące pochodzenia środków przeznaczonych na zakup nieruchomości oraz oświadczenie woli dotyczące tego do jakiego majątku nabywa przedmiotową nieruchomość. O ile w zakresie złożonego oświadczenia wiedzy nie jest wykluczone dokonanie przez Sąd w toku niniejszego postępowania odmiennych ustaleń, o tyle w zakresie oświadczenia woli badanie takie jest wyłączone. Aby podważyć to oświadczenia wnioskodawczyni musiałyby uchylić się od jego skutków prawnych na zasadach ogólnych, oczywiście o ile dochowałyby terminu, jak również była w stanie wykazać, że oświadczenie to obarczone było wadą.

7. Sąd w pełni podziela cytowane w punkcie 5 stanowisko Sądu Okręgowego w Białymstoku. Podkreślenia wymaga, że surogacja następuje z mocy samego prawa, bez składania przez małżonków jakichkolwiek oświadczeń woli. Świadczy o tym konstrukcja przepisu art. 33 k.r.o, zgodnie z którym wymienione składniki majątkowe „należą” do majątku osobistego każdego z małżonków. Stanowisko to znajduje również oparcie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w tym w przywołanym przez wnioskodawczynię postanowieniu z dnia 10 kwietnia 2013 roku w sprawie IV CSK 521/12. Analiza uzasadnienia tego jak i innych orzeczeń Sądu Najwyższego prowadzi do wniosku, że dotyczyły one sytuacji, w których surogacja następowała właśnie z tego powodu, że małżonkowie nie składali odmiennych oświadczeń woli. W sprawie IV CSK 521/12 surogacja nastąpiła, gdyż podpisując umowę z deweloperem żona uczyniła to w imieniu własnym a środki na zakup należące do jej majątku osobistego oraz uzyskane w drodze umowy pożyczki zawartej bez wiedzy i zgody męża (tak też SN w wyroku z 06.04.2016r. w sprawie IV CSK 385/15, w którym dokonując darowizny mąż oświadczył, że darowany majątek stanowi jego majątek osobisty). W innych orzeczeniach Sąd Najwyższy analizował sytuacje, w których prawo majątkowe weszło do majątku osobistego jednego z małżonków na zasadzie surogacji, bez składania w tym względzie jakichkolwiek oświadczeń woli przez małżonków (np. uchwała SN z 19.08.2009r. w sprawie III CZP 53/09 dotycząca przekształcenia użytkownika wieczystego w prawo własności czy postanowienia z 20.06.2008r. w sprawie IV CSK 60/18 dotyczące przekształcenia spółdzielczego prawa do lokalu w prawo własnościowe).

8. Analiza poglądów wyrażonych w wypowiedziach judykatury i nauki prawa prowadzi do konkluzji, że dopiero niezłożenie przez małżonków jakichkolwiek oświadczeń woli co do tego do jakiego majątku nabywają dany przedmiot lub też złożenie oświadczenia, że nabycie następuje do majątku osobistego jednego z nich, otwiera Sądowi drogę do badania czy mamy do czynienia z realizacją zasady surogacji. W przeciwnym razie, tj. wówczas gdy małżonkowie postanowili, że nabywają dany przedmiot do majątku wspólnego, należy uznać, że dokonali rozporządzenia swoim majątkiem osobistym na rzecz majątku wspólnego. Nie ma podstaw do tego, aby odbierać małżonkom prawo do wyłączenia zasady surogacji w drodze stosownego oświadczenia woli.

9. Mając powyższe na uwadze należało stwierdzić, że sporna nieruchomość, z uwagi na fakt, że została nabyta w trakcie związku małżeńskiego, weszła na zasadzie art. 31 k.r.o w skład majątku wspólnego stron postępowania.

10. Kwestia skąd pochodziły środki przeznaczone na zakup spornej nieruchomości będzie przedmiotem rozważań Sądu w dalszym toku postępowania, o ile strony zgłoszą stosowne żądania.

S..(...)

1. (...)

2. (...)

3. (...) G. M.;

4. (...)